

Czóbel Béla (1883-1976)

Interieur-részlet vázával, 1916.

Olaj, vászon, 63x49 cm

Jelezve középen fent:

CZOBEL 1916 HOLLAND

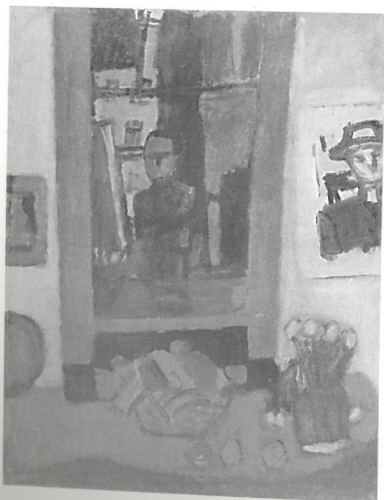
Proveniencia:

*Egykor Aczél György gyűjteményében, aki magától a művésztől vásárolta

Kikiáltási ár: 5 000 000 Ft

Czóbel Béla: Labdát tartó fiú, 1916.
Czóbel Múzeum, Szentendre.

Czóbel Béla: Műteremben, 1922. MNG, Budapest.

Czóbel hollandiai korszaka, 1914-1919 - Termékeny öt év - kevés ismert mű

Az eddigi legnagyobb Czóbel életmű kiállításon, melyet 1971-ben rendeztek a Műcsarnokban, összesen száznyolcvannég mű szerepelt. A mester az első világháború idején öt évig Hollandiában élt. E termékeny életszakaszából összesen csak négy alkotás volt látható a Műcsarnokban: a *Labdát tartó fiú* (1916), *Roland Holst arképe* (1917), *A bergeni lelkész* (1918) és *Az út* (1919) című munkák. 1980-ban Szentendrére került még két olajfestmény a világháború alatt szintén Bergenben élő Paul Sanders amerikai újságíró ajándékként, a *Bergeni szélmalom* (1918) és a *Váza a széken* (1918). A szentendrei Czóbel Múzeum tulajdona ezen kívül a *Ruysdael-kópia (Téli táj)* 1916-ból. A genfi Petit Palais őrzi egy 1914-es aktját. Kratochwill Mimi 2001-ben megjelent monográfiájában említ egy amsterdami gyűjteményben függő csendéletet, amelyet személyesen látott, közöl egy interieur fotót, amelyen egy 1916-os akt is látható, és reprodukál egy szénrajtot a korszakból. Így összesen tíz művet ismerünk. Ez a meglepő csendélet lesz a tizenegyedik.

Czóbel bergeni korszakának életrajzi eseményeiről és ezek potenciális hatásáról a mester festészetére, valójában igen keveset tudunk. A festő 1914-ben biciklivel menekült el Franciaországból, képeivel együtt maga mögött hagyva párizsi bérelt műtermet. Brüsszelben találkozott egy cseh festővel és feleségével (Emil Filla és Hana Krejci), s velük utazott tovább Rotterdamba, majd Amszterdamba. Végül Bergenben telepedett le, ebben az észak-hollandiai tengerparti kisvárosban, ahol már a századforduló óta kiterjedt művészkolónia élt, köztük számos külföldi művész is. Az első világháború alatt a csoport egyik nagyhatású alakja volt a kubistákkal induló francia Henri le Fauconnier, akit Czóbel párizsi művészkörökből ismert. Itt dolgozott a belga George Vantongerloo, aki 1917-ben Piet Mondriannal a De Stijl mozgalom alapító tagja lett. A francia Fauve-ok, a kubizmus és a német expresszionizmus hatásait is magukba olvasztó festőkolónia tagjait nem jellemezte egységes stílus. Tudjuk, hogy Czóbel viszonylag könnyen érvényesült, kapcsolatba került holland gyűjtőkkel, voltak eladásai és kiállításokon is szerepelt. Eközben Nagybányán megismert felesége, a német-holland származású Isolde Daig, és közös lányuk, Lisa Berlinben lakott, csak a szünidőre utaztak Bergenbe. A tizenegy ismert kép változatos képet rajzol a bergeni korszak festészetéről, merész kísérletező periódust sejtet, amely több remek vásznat eredményezett.

Képkivágat és absztrakció

Az 1916-os *Csendélet vázával* meglepő, a czóbeli életműben kevés párhuzamot mutató kompozíció. Mit látunk ugyanis? Több csendéleti elemre történik utalás, ám a radikális képkivágás tudatosan bizonytalanságban hagyja a nézőt a tárgyak azonosítását illetően. Az előtérbe bizonyosan egy asztal sarka metsződik bele. A kép jobb szélé félbevágja a rajta álló vázát, melyet mintha most bontottak volna ki egy brillant zöld csomagolópapírból. (Az, hogy az asztal merre és meddig folytatódik, bizonytalan.) A háttérben meleg vörös szín keret foglalja be a hosszanti kék foltokat, a bal oldalin a kompozíciós elemként használt jelzéssel: CZOBEL 1916 HOLLAND. Elképzelhető, hogy egy teraszajtó szárnyait látjuk. A bal felső sarokban egy keskeny keret, kép vagy tükör, vágódik be egy mellalakban látható figurával. Az asztalon kívül ez a halványzürke emberi alak halványkék háttér előtt a legkonkrétabb utalás a képen, amely egyértelművé teszi, hogy a kép témája egy valós interieur részlete különös kivágatban, s rögtön további vizsgálódásra ösztönöz. Különös a nézőpont is, nincs fő motívum, a telített színű foltok egymás mellé rendelődnek. A kompozíció az absztrakció irányába mozdul.

Párhuzamok

Képünk keletkezésének évéből még két képet ismerünk, mindkettő kiváló munka, ám megdöbbentően más karakterű. A sokat reprodukált *Labdát tartó fiú* háttére feltehetően megegyezik az *Interieur-részlet vázával* című kép helyszínével, de a képkivágat hagyományos, a gyerek torzított és síkra redukált figurája jellemzi. A nagy holland tájképfestő előtt tisztelgő *Ruysdael-kópia* erős hideg-meleg színkontrasztokkal érzékeltet éles napfényt egy hófedte utcán. A festékfoltok felvitele rokonítja a három művet, ám a festői törekvés mindhárom esetben különböző. Czóbel hat évvel később, már Berlinben készült *Műteremben* (1922) című vásznán hasonló, expresszív színű interieur-részletet látunk, de a látószög megnövekedett, így az elvágott tárgyak is értelmezhetővé válnak. Az *Interieur-részlet vázával* szorosan illeszkedik az oeuvre-be, ám merész kompozíciójával egyedülálló mű, s egy eddig ismeretlen, fontos pontot jelöl Czóbel pályáján.

Andorka Júlia

